

1. Viktiga forskningsmiljöer och aktörer

1.1 Karolinska Institutet (KI)

- **Institutionen för klinisk neurovetenskap (CNS) och Institutionen för medicinsk epidemiologi och biostatistik (MEB):**
Bedriver omfattande forskning kring genetiska och miljömässiga riskfaktorer för neuropsykiatriska tillstånd, inklusive ADHD och autism.
- Exempel på teman: ärftlighet, kopplingar mellan NPF och andra psykiatriska tillstånd, läkemedelsbehandlingar samt långtidsuppföljningar.

1.2 Gillbergcentrum (Gillberg Neuropsychiatry Centre), Göteborgs universitet

- En av Sveriges mest profilerade forskningsmiljöer med fokus på neuropsykiatri och utvecklingsrelaterade funktionsavvikelser.
- Grundaren, professor Christopher Gillberg, är pionjär inom autism- och ADHD-forskning, och forskargruppen bedriver studier om bland annat tidig upptäckt, diagnostik, samsjuklighet, samt insatser för barn, ungdomar och vuxna.

1.3 Lunds universitet

- Forskargrupper inom exempelvis psykiatri, psykologi och genetik som studerar NPF.
- Pågår forskning om hur hjärnans utveckling och funktion relaterar till beteende, kognitiva svårigheter samt effektiviteten av olika behandlingsformer.

1.4 Umeå, Uppsala och Linköpings universitet m.fl.

- Flera lärosäten har särskilda forskargrupper eller centra som studerar neuropsykiatriska diagnoser ur olika perspektiv: medicinskt, psykologiskt, pedagogiskt eller samhällsvetenskapligt.
- Exempelvis forskning om skolan och anpassningar, psykologiska interventionsmetoder, samt digitala hjälpmedel för personer med NPF.

1.5 Myndigheter och organisationer

- **Socialstyrelsen:** Tar fram kunskapsstöd, behandlingsrekommendationer och rapporter om NPF.
- **Specialpedagogiska skolmyndigheten (SPSM):** Delar inte primärt ut forskningsbidrag, men publicerar vägledningar och stödmaterial för skolan baserat på aktuell forskning.
- **SBU** (Statens beredning för medicinsk och social utvärdering): Gör systematiska översikter av insatsers effekter, t.ex. kring ADHD-behandling, insatser för autism, etc.

- **Forte** (Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd) och **Vetenskapsrådet**: Finansierar forskning om NPF inom både medicin, utbildning, arbetsliv och sociala frågor.
-

2. Exempel på aktuella forskningsteman

1. Genetik och miljö

- Stora registerstudier (bl.a. via Medicinska födelseregistret, Patientregistret och Tvillingregistret) används för att kartlägga ärftliga och miljömässiga faktorer.
- Forskare studerar hur gener samspelar med faktorer som prenatal exponering, infektioner, stress och näringsintag.

2. Tidig upptäckt, diagnostik och intervention

- Mycket fokus på att identifiera autism och ADHD i förskoleålder för att kunna sätta in tidiga insatser.
- Utveckling av nya diagnosinstrument och screeningmetoder, exempelvis digitala verktyg eller förfinade observationsmetoder.

3. Behandling och stödinsatser

- Utvärdering av läkemedel för ADHD (metylfenidat, amfetaminpreparat, atomoxetin m.fl.) och deras effekt i olika åldrar.
- Psykologiska och pedagogiska interventioner, t.ex. KBT-baserade program, social färdighetsträning och stöd för exekutiva funktioner.
- Studier av anpassningar i skolmiljön, såsom mindre undervisningsgrupper, alternativ pedagogik och digitala hjälpmedel.

4. Samsjuklighet och livslopp

- Många personer med NPF har även andra psykiatriska tillstånd (t.ex. ångest, depression, missbruk). Forskning försöker klargöra hur samsjuklighet utvecklas över tid.
- Livsloppsperspektiv: allt fler studier följer barn med NPF upp i tonåren och vidare in i vuxenlivet för att se hur diagnoser påverkar utbildning, arbetsliv och livskvalitet.

5. NPF och skolprestationer

- Hur gör man skolan mer inkluderande för elever med ADHD eller autism? Vilka metoder och lärandemiljöer fungerar bäst?

- Forskning om att förebygga skolavhopp, mobbning och psykisk ohälsa hos elever med särskilda behov.

6. Digital teknik, appar och AI-lösningar

- Nya digitala hjälpmedel för planering, struktur, kommunikation och stresshantering för personer med NPF.
- Forskare utvärderar bland annat smartphone-appar för att påminna om uppgifter, hantera tid och känslor.

7. Arbetsliv och vuxenperspektiv

- Hur påverkar NPF möjligheter att få och behålla arbete?
- Studier om effektiva stödinsatser på arbetsplatsen, t.ex. anpassade arbetsuppgifter, coachning eller tidshjälpmedel.

8. Könsskillnader och flickor/kvinnor med NPF

- Ökat intresse för hur NPF uttrycks hos flickor och kvinnor, eftersom diagnostiken historiskt främst fokuserat på manliga symtomprofiler, särskilt vid ADHD och autism.
- Forskning kring underdiagnostik och vilka konsekvenser det får i form av uteblivet stöd.

3. Exempel på större forsknings- och samverkansprojekt

- **EBBA-studien (Early Autism Sweden):** En multicenterstudie med fokus på tidig upptäckt och intervention vid misstänkt autism.
 - **REGISTERBASERADE STUDIER:** Exempelvis samarbeten mellan Karolinska Institutet, Gillbergcentrum och internationella partners för att analysera svenska patient- och befolkningsregister.
 - **LULii (Longitudinell undersökning om insatser i individ- och familjeomsorg):** Visserligen bredare än enbart NPF, men inkluderar frågor om hur socialtjänst och psykiatri samordnar insatser för barn och unga med neuropsykiatriska diagnoser.
 - **ADHD-läkemedelsstudier:** Flera pågående kliniska prövningar och observationsstudier i Sverige som utvärderar effekter, bieffekter och långsiktiga utfall av olika medicinska behandlingar för ADHD.
-

4. Var hittar man mer information?

- **Gillberg Neuropsychiatry Centre** (Göteborgs universitet): gnc.gu.se
 - **Karolinska Institutet**: ki.se (sök efter forskargrupper inom neuropsykiatri)
 - **Socialstyrelsen**: socialstyrelsen.se (kunskapsstöd, riktlinjer)
 - **SBU (Statens beredning för medicinsk och social utvärdering)**: sbu.se (systematiska översikter, rapporter om NPF)
 - **Forte**: forte.se (forskningsfinansiering inom NPF, välfärd och hälsa)
 - **Hjärnfonden**: hjarnfonden.se (insamling och stöd till hjärnforskning, inklusive NPF)
 - **Autism Sverige** (tidigare Autism- och Aspergerförbundet): autism.se (information, intressepolitiskt arbete och viss sammanställning av forskning)
 - **Attention**: attention.se (intresseorganisation för personer med ADHD, autism och andra NPF)
-

Sammanfattning

Sverige bedriver ett intensivt forskningsarbete kring neuropsykiatriska funktionsnedsättningar, med många specialiserade forskargrupper vid lärosäten som Karolinska Institutet och Göteborgs universitet (Gillbergcentrum). Registerstudier, kliniska prövningar och longitudinella undersökningar är centrala metoder för att kartlägga såväl orsaksmekanismer (genetiska och miljömässiga) som effekter av olika behandlingsmetoder och stödinsatser. Stor uppmärksamhet ägnas åt tidig upptäckt, skolrelaterad forskning, samsjuklighet, könsskillnader och hur man bäst ger stöd åt barn, ungdomar och vuxna med NPF i olika livssituationer. Forskningen sker i nära samverkan med myndigheter (Socialstyrelsen, SBU), finansieras av bland andra Forte och Vetenskapsrådet och kompletteras av intresseorganisationer som Attention och Autism Sverige.